

E8. Østjyder parterede faldne fjender for 2.000 år siden: Fire bækkener på en kæp i Alken Enge

Poul: Nu er her kun lyden fra de rovfugle, der allerede cirkulerer sultent rundt på himlen over os. Over dem, de hundredvis af faldne krigere, døde unge mænd, som netop har tabt slaget mod den østjyske hær. Vi er omkring år 0 på en slagmark i nærheden af Skanderborg. Her er en væmmelig metallisk lugt. Om kort tid vil den være erstattet af lugten af råddent kød. De døde kroppe vil blive efterladt herude i månedsvis. Vilde dyr vil snart komme til: Sultne ulve vil flå skindet fra deres ben, og ravne vil plukke deres øjne. Og selvom det er svært at forestille sig, så er det langt fra det værste, mest bestialske eller brutale, som snart vil ske med de døde krigere her på slagmarken.

Louise: Du lytter til Obscuritas. Podcasten, hvor jeg, Louise Lindblad, rejser rundt til de steder i landet, hvor gruopvækkende scener engang har udspillet sig.

Ejvind: Det, du så ikke lige kan se på dette, er, at han har et kæmpe hul i baghovedet. I kraniet. Så sandsynligvis har han fået en lanse i hovedet.

Louise: Vi kan kun forestille os, hvordan det så ud, da to hærstyrker mødte hinanden på en slagmark et sted i Østjylland for 2000 år siden.

Ejvind: Kunne denne person ikke bare fortælle et eller andet?

Louise: Hvad ville du spørge ham om, hvis du kunne stille ham et spørgsmål?

Ejvind: Jeg har godt nok mange.

Louise: Men vi ved, at den tabende part, ligene fra døde krigere, endte lige her i Alken Enge i Skanderborg. I 2012 finder arkæologerne knogler fra fire af de døde krigere. Et fund, der vækker international opsigt, og som får hårene til at rejse sig på selv den mest erfarne udgravningens leder. Han hedder Ejvind Hertz.

Ejvind: Det er den 21. august 2012. Vi har haft gang i udgravningen i en 5-6 uger, og det er første gang, vi rigtig er nede at udgrave. Hvor vi rigtig har fået taget hul på dette.

Og vi finder en masse af disse løstliggende menneskeknogler rundt omkring. Og så er det faktisk lige efter frokosten, at der kommer to af arkæologerne, som sidder og arbejder med dem, hen og siger, at der er noget mystisk ved dette. Og det, de to arkæologer, der arbejder med det område, så viser os, det er, at de faktisk kan se, at der er fire halve bækkenpartier. Og i alle bækkener er der et naturligt hul. Og der ser det ud som om, at disse bækkener er monteret på en pind. Og det er både lidt frygtindgydende, og på en eller anden måde så virker det også bare utroligt barbarisk. Det, der ligesom er sket i denne sammenhæng.

Louise: Kan du huske, hvad du tænker, da det går op for dig, hvad det er, du står og ser på?

Ejvind: Det er en ret kompleks følelse, vil jeg sige. For samtidig med, at der er et eller andet med noget respekt for disse menneskeknogler, er det lidt frygtindgydende. Og jeg tænker på denne barbarisme: Hvad er det egentlig, der er bagtanken med at gøre dette? Eftermiddagen, fra man erkender, at der her ligger fire halve bækkenpartier med en pind igennem, foregår, vil jeg næsten sige, i radiotavshed. For det eneste, der er nødvendigt den eftermiddag, det er helt korte ordrer på "Hvad gør vi nu?", "Kan du give mig en pose der?" Der er slet ikke nogen, der hyggesnakker eller noget som helst. Der bliver bare set på dette arbejde blive udført. Og da dagen er omme, kører vi nærmest hjem, bare sådan helt tavse. Nærmest uden at sige farvel til hinanden eller sådan noget. Så overvældende er denne eftermiddag.

Louise: Er I chokerede over det, I har set?

Ejvind: Jeg vil faktisk sige, at vi er lidt chokerede. Og det er alle dem, der arbejder. Vi er jo et hold på 8-9 stykker, der arbejder hernede. Og der er bare tavshed. Og det, der ligesom på flere måder sætter denne scene, er at det, vi finder nu, faktisk er noget, vi har ledt efter. Et eller andet bevis for, at der er sket en efterhåndtering af disse døde krigere. At det ikke bare er knogler, der er havnet mere eller mindre tilfældigt på stedet her.

Louise: Det er jo et sommerhusområde, vi lige træder ind i nu. I nogens baghave.

Ejvind: Det gør vi. Lige her, hvor vi står nu, har der sikkert været vand. Vandspejlet har ligget lige over vores hoveder, tror jeg cirka på dette tidspunkt.

Louise: Den tidligere sø, Alken Enge, gemmer på en af de største gåder fra oldtiden. Gennem mere end 70 år er der blevet gravet, undersøgt og skrevet om fundene af flere tusinde menneskeknogler.

Ejvind: Der var meget pudsige episoder der, da vi gravede. Jeg er ret sikker på, at det også var i 2012, hvor sommerhuset var lejet ud. Der kom en tysk familie op. Da de så var kommet her i weekenden, og vi var startet med at grave om mandagen, kom konen og familien ned og så, at vi gravede hernede. Da hun så hørte, at der lå masser af døde mennesker hernede, så vendte de snuden hjem mod Tyskland igen.

Louise: Er de mange dræbte krigere tilfældigt kastet i søen, eller er deres knogler blevet brugt i et slags religiøst og meget brutalt efterkrigsritual?

Ejvind: Så nærmer vi os faktisk stedet, hvor den store udgravning har været.

Louise: Indtil fundet i 2012 har Alken Enge haft nærmest mytisk status. Med bækkknoglerne kom beviset endelig.

Ejvind: Bækkenerne er fra fire forskellige individer, og de er monteret skiftevis højre og venstre. Det er næsten umuligt, at det kan forekomme naturligt. Der er to ting i det: Vi er ret glade for, at vi nu kan se, at der simpelthen er sket en bevidst efterhåndtering af disse menneskeknogler. Og så er det også både lidt frygtindgydende, og på en eller anden måde så virker det også bare utroligt barbarisk, det der ligesom er sket i denne sammenhæng.

Louise: Hvis vi skal forstå, hvordan fire halve bækkener endte her på en pind, så skal vi jo forstå, hvorfor disse fire mænd døde. Vi ved jo ikke med sikkerhed, hvad det var for et slag, de døde under. Men vi ved noget.

Ejvind: Vi ved noget, ja. For til forskel fra de udgravninger, der var tidligere her i 1950'erne, hvor man ikke så, at der var rovdrybid på disse, så har vi fundet ud af det nu. Og det billede, der tegner sig, er, at der er sket et meget stort slag et eller andet sted i

området. Det, der så sker, er, at det sandsynligvis er denne hær, der kommer udefra, der taber slaget. De individer får lov til enten at blive liggende på slagmarken, eller også blev de anbragt i en eller anden form for hellig lund. Og der får de simpelthen lov til at ligge et halvt, måske op mod et helt, år.

Louise: Så disse fire mænd...

Ejvind: De har været blandt disse krigere, der har ligget der.

Louise: I 6, måske op til 12 måneder, har de ligget der?

Ejvind: Ja. Og i det er tidsforløb, der kan vi se, at der går rovdyr i dem. Primært nok ulv, hund, ræv. Og vi kan simpelthen se på nogle ret specielle brud, der er specielt på rørknogle og lårben, at ulven har været her. For det er de eneste, der kan knække disse lårben. Så der er simpelthen sket dette med, at rovdyrene er gået i disse individer. Og så med den almindelige forrådnelse af ligene, så ender det med at de efter disse 6-12 måneder stort set ligger mere eller mindre som spredte knogler på et større areal.

Louise: Det er også nogle voldsomme billeder, jeg ser for mig, når du fortæller disse ting.

Ejvind: Det er nogle meget voldsomme billeder. Og fornemmelsen er også, at dette sted, hvor krigerne har fået lov til at blive liggende, ikke er nogle steder, som den lokale befolkning har færdedes. For der har hverken været et behageligt syn eller lugt eller noget lige i det område.

Louise: Udover at disse fire mænd, som vi går ud fra, at det er, har ligget og er blevet spist af rovdyr og er rådnet op, hvad ved vi så ellers om de fire mænd?

Ejvind: Det vi ved er, at disse fire specifikke bækkenhalvdele har en alder fra cirka 17 år og op mod de 40 år. De ligger inden for denne tidsramme. Der er to, som er helt fast bestemt til at være fra mænd. Der er én, man er sådan rimelig sikker på, er fra en mand, og så er der én, man ikke kan bestemme. Men hovedoverskriften hedder, at det er mænd, der ligger her.

Louise: Og er det fire mænd fra den tabende part?

Ejvind: Det vil vi absolut mene. Lige meget om det så er dem, der kommer udefra eller den lokale hær, der har tabt, så vil de være fra den tabende part.

Louise: Hvis du så skal forestille dig, at den vindende part, de lokale, på et eller andet tidspunkt efter disse 6-12 måneder er taget tilbage til dette sted, hvor alle disse døde kroppe ligger, hvordan ser de så på dette tidspunkt? Efter 6-12 måneder.

Ejvind: Vi må formode, at langt de fleste af disse krigere nærmest er blevet splittet ad til enkelte knogler.

Louise: Hvordan forestiller du dig så, at de har transporteret disse bækkener på en pind hertil? Jeg ser for mig, at de går sådan en helt triumferende med den over skulderen. Er det sådan en slags krigs ritual, vi er ude i?

Ejvind: Jeg tror, at dette med at de transporterer dem herved og foretager ofringen simpelthen er en del af den allersidste fornedrelse af denne indkommende hær, der kom ind og blev slået. De har haft vogne, altså træbyggede vogne, på dette tidspunkt. Det, jeg egentlig forestiller mig, er, at der kommer en hel række med trævogne med okser eller heste foran, der er fyldt med knogler. At de kommer et eller andet sted fra og kommer herved. Og så foretager man denne massive ofring hernede. Og det, vi så yderligere kan se, når jeg snakker om fornedrelse, er jo faktisk, at vi kan se, at en del af disse kranier, der er ofret hernede, simpelthen er knust på stedet hernede. Og det samme år, som vi finder disse fire bækkener på pind, der finder man også en kæmpe stor egetræskølle, som man ofte benævner en tohåndskølle, fordi den simpelthen er så stor. Og man finder også en god lang økse, hvor skæftet er 75 cm langt og i asketræ, som det skal være. Og der må man simpelthen forestille sig, at de har været brugt i forbindelse med offerhandlingen hernede. Blandt andet måske til at knuse disse kranier. Vi har et eksempel på en 7-8 kraniedelev, der ligger inden for en halv kvadratmeter hernede, der simpelthen nærmest må være knust på stedet. Hvis det ikke ligesom var knust på stedet, så ville knoglerne have ligget udover hele dette næsten 40 hektar store område, hvor der er fundet menneskeknogler.

Louise: Hvad tænker du, der ligger i den handling at stå og knuse kranier?

Ejvind: Jeg tror primært, at det er en fornedrelse. Og det, der er det rigtig store spørgsmål, som jeg måske også gerne ville have spurgt nogle af disse krigere om, hvis det var, det er: Hvor har de det fra, at man skal ofre på denne måde? For der er noget, der tyder på, at kelterne... Man har sådan adskilt disse folkestammer lidt, så dem, der ligger ovre mod Holland og delvist nede i Frankrig, kalder man keltere. Og dem, der er her i Tyskland og Norden er germanere. Men kelterne har meget fokus på individet, på mennesket.

Louise: En af de bedste skriftlige kilder, der findes fra denne tid, er faktisk en af oldtidens mægtigste mænd: Julius Cæsar, ham selv. Han beskriver de interne kampe mellem keltere. Og han skriver, at slår du en modstander ihjel, så tilhører den krigers hoved dig, og du kan tage hovedet med hjem og opbevare det som et trofæ i din slagbænk. I har ikke fundet så mange kranier herude, vel?

Ejvind: Jeg tror, vi har fundet fire i disse gravekampagner. I alt, med nogle ældre fund og udgravninger fra 50'erne, der er vi oppe på 11-12 stykker.

Louise: Hvor er resten af disse personers hoveder henne?

Ejvind: Jamen, det er et rigtigt godt spørgsmål. En af de pudsige ting er, at vi lige her 50 meter længere mod nord har en af de store tørvegrave fra Anden Verdenskrig. Og der har vi faktisk en oplysning om, at der i det sydvestlige hjørne skulle være fundet et sted mellem 50 og 70 kranier. Og det gør os jo også lidt nysgerrige, for har man haft en vogn, der er kørt herved stort set måske udelukkende med kranier? Og er der simpelt hen blevet ofret kranier et bestemt sted herude? Det kan også tænkes. De er her nok et eller andet sted, men det kan bare være, at det ikke er lige her, hvor vi har gravet.

Louise: Gad vide, om de har haft dem med hjemme først i slagbænken?

Ejvind: Det er jo lige før, at man godt kunne tænke sig det. I perioden er der faktisk i dansk arkæologi ved at være en idé om, at man faktisk har disse hoveder som trofæer. Også herhjemme. Men det er nogle projekter, der er undervejs.

Louise: De er kommet herved med alle disse menneskeknogler og også de fire bækkener. Hvordan forestiller du dig, at selve ofringen er foregået?

Ejvind: Umiddelbart vil jeg forestille mig, at der har været masser af mennesker hervede. Altså, det har sikkert været en begivenhed, hvor det på en eller anden måde er fastlagt, og hvor det har spredt sig rundt i landskabet og til landsbyerne, at denne ofring skulle foretages hervede. Så der har været stimlet rigtig mange mennesker sammen. Og man kan måske godt forestille sig, at der er sådan en lidt rusagtig stemning over dette. At man har skullet ofre disse knogler fra den døde fjende. Og dette med knusning af kranier, og de ritualer, der måske har været forbundet med det, har jo været voldsomt. Også for den befolkning. Vi må jo antage, at det ligesom har været det, der har været skik og brug, og det man har gjort. Også måske i forhold til den religionsopfattelse og tro, man har haft på dette tidspunkt. Men jeg vil tro, at graden og voldsomheden og størrelsen af denne hær, der blev ofret, overhovedet ikke var hverdagskost. Så selv for jernalderfolk, som måske ligesom har nogle forskrifter, der siger, at det er dette, vi gør, har dette været rigtig voldsomt.

Louise: Og hvorfor? Hvorfor skulle dette krigsritual til?

Ejvind: Jeg tror, at dette forløb og dette med ofringen i Alken Enge blev set som afslutningen på denne kamp. Denne strid. Og hvis man ligesom har haft en guddom, man har placeret og tilknyttet Alken Enge-bassinet hervede, så er det jo hertil, man skal bringe et takkeoffer for, at man har vundet kampen og nedkæmpet denne fjende.

Louise: Men hvorfor den brutalitet? Nu har jeg tidligere lavet et afsnit om moselig, hvor man ligesom tager sig af den afdøde. Her gør man jo det fuldstændigt modsatte.

Ejvind: Ja, men det er simpelthen fordi, at det er fjenden. Men man må jo gå ud fra, at når dette store slag har stået, så vil der simpelthen være en eller anden form for fred bagefter. Så må der være et eller andet, der er afgjort.

Louise: Her til det hellige sted, søen Alken Enge, har vores forfædre, fortidens østjyder transporteret ligrester, bækkener på kæppe. De har knust fjendernes kranier. Og som tak for sejren har de ofret dem til den krigsgud eller de krigsguder, de har troet på. Dette

slag, som du selv siger, det har været stort. Det har været voldsomt. Det har ikke været hverdagskost. Hvad tror du, det fik af betydning for lokalområdet her i årene efter?

Ejvind: Vi ved fra de geologer, der har hjulpet os i projektet, fra Geoscience i Århus, at der sker noget meget mærkværdigt. Det ser simpelthen ud til, at et større landskab hernede bliver fuldstændigt forladt efter dette slag. Og det er ikke i bare 10 år, men 50, 100, måske endnu flere år. I det landskab, som ellers har været præget af, at der er jernalderbefolkning, der dyrker marker og har græsarealer, kan vi se, at det hele stort set springer i skov.

Louise: Det bliver simpelthen forladt?

Ejvind: Det bliver simpelthen på en eller anden måde forladt. Og det kan også være en del af dette med, at man har nedkæmpet denne hær. De ligger hernede. Så der er et eller andet i den religion, skik og brug, der siger "Jamen, så trækker vi os" eller et eller andet. Der er også den mulighed, at der jo på den forsvarende lokale side har været så store tab, at befolkningen i landsbyerne minimeres så meget, at man simpelthen ikke kan få driften i disse enkelte landsbyer til at fungere.

Louise: Man har formentlig mistet virkelig mange yngre mænd under dette slag.

Ejvind: Man har sikkert mistet rigtig mange mænd.

Louise: Tror du, at man skal være lavet af noget særligt for at kunne gøre sådan noget som dette? Tror du, at det var onde mennesker, eller tror du at nogen som du og jeg, hvis vi levede i en anden tid under nogle andre omstændigheder og ud fra nogle andre forudsætninger, ville kunne gøre det samme?

Ejvind: Nu må vi gå ud fra, at det er den lokale part, der ligesom forestår denne ofring af knoglerne. Jeg tror på ingen måde, at de har været specielt onde. Jeg tror simpelthen, at der et eller andet sted ligger et forskrift for, hvordan vi håndterer dette. Hvis man så lægger størrelsen af dette kæmpe slag oven i, så har det måske selv for samtiden virket ret uoverskueligt på en eller anden måde. Når du spørger til nutiden, så hvis man fik sådan en situation igen... Jeg tror faktisk ikke, vi skal længere end til Ukraine for at

se, hvad der sker i dag, hvor der ganske givet også er en form for forråelse i de kampe, der sker dernede.

Poul: Du har lyttet til historien om de fire faldne krigere, der blev fundet dele af i Alken Enge. Der er ingen tvivl om, at krigsritualet med de fire bækkener har været voldsomt selv i en voldsom tid. Men når krige hærger, om det er i år 0 eller i dag, så bliver vi igen og igen mindet om den brutalitet, der bor i mennesker.

Louise: Obscuritas er produceret af Louise Lindblad for Vores Tid med støtte fra Demant Fonden. Redaktør er Rikke Caroline Carlsen. Du kan finde flere podcasts om historie ved at søge på Vores Tid i din podcast-app.